

NA SLUŇÁKOVĚ LETOS O PŮDĚ A PŘÍRODNÍCH ZAHRADÁCH

Třetí ročník dvoudenního semináře v ekologickém centru Sluňákov v Horce nad Moravou u Olomouce, a který se konal ve dnech 16. – 17. února 2010, připravil Bioinstitut na téma „Půda – význam, ochrana a péče“ a „Přírodní zahrady“. Stav půdy je v současné době téma, které nás pálí. Kromě téměř každodenních záborů půdy pro výstavbu nejrůznějších „nezbytných“ staveb dochází k její degradaci - klesá půdní úrodnost, větrná a zejména vodní eroze připravuje o obrovské množství jednu z nejcennějších složek přírody. Bioinstitut tedy pozval několik odborníků, aby každý z nich ze svého pohledu účastníkům semináře představil hrozby vztahující se k zemědělské půdě, i možnosti péče o ni.

Seminář zahájil Bořivoj Šrapatka z Olomoucké univerzity, a jeho příspěvek byl uveden otázkou **„Jak se pečuje o zemědělskou půdu v České republice?“** Odpověď potvrdila to, čeho si může i laik všimnout na doslova vybělených lánech orné půdy – něco se s půdou děje. Nešetrné zemědělství zapříčiňující vodní erozi ohrožuje již 54% orné půdy. Scelování pozemků, ztráta zeleně, nesprávné hnojení a nevhodná agrotechnika způsobuje, že voda se v krajině nezadrží, odtéká a odnáší úrodnou část půdy s sebou. Na polích zůstává neúrodná vrstva „mrtvé“ půdy. Krajina se stává agrární pouští. Větrná eroze je dalším důsledkem špatného zacházení s půdou, postihuje přibližně 10% orné půdy. Zmíněny byly další problémy postihující půdu, jako je acidifikace (okyselování), dezertifikace, ztráta půdní úrodnosti související především s úbytkem organické hmoty apod. Tým pracovníků olomoucké univerzity pod vedením prof. Šrapatky dnes pracuje na stanovení indikátorů kvality půdy s tím, že je nezbytné postihnout co nejvíce souvislostí, které ji podmiňují. Výsledky výzkumů by měly být promítnuty do zemědělské praxe tak, aby se začalo s půdou zacházet šetrněji, dokud je ještě čas. Na kvalitní zdravé půdě závisí život rostlin, živočichů a v konečném důsledku člověka samotného. Závisí na ní náš život!

„Význam šetrného zemědělského hospodaření pro půdu a nejen pro ni“ byl příspěvek Martina Otta, předsedy správní rady FiBLu, Výzkumného ústavu pro ekologické hospodaření ve švýcarském Fricku a jednoho z pracovníků společnosti Gut Rheinau. Jeho základním kritériem je pohled na zemědělství, na významný rozdíl mezi tím, co je spotřeba a co užívání. Pokud uvažujeme o zemědělství jako o prostředku spotřeby naší krajiny, potom se není čemu divit, že stav zemědělství dospěl do dnešní podoby. Martin Ott pohlíží na zemědělství jako na prostředek k užívání krajiny. Snažil se osvětlit tuto drobnou, ale důležitou nuanci přístupu k Zemi a uvědomění si, že zemědělství je nástrojem, jak krajinu užívat a starat se o ni. Velmi poutavě hovořil o rostlině, jako o důmyslném organismu, který je schopný i komunikace. Připravili jsme se o obrovské množství odrůd, pěstujeme jich jen několik málo a ještě pouze s ohledem na naše potřeby. Dnešní šlechtění v laboratorních podmínkách neodpovídá potřebám rostlin, které se následně dostanou do prostředí, které je pro ně naprosto nové. Rostlina patří do prostředí, kde se vyvíjela. Takto dochází k degeneraci rostlin (a stejně tak živočichů).

Stupeň vnímání, kterým se díváme na zemědělství je tedy faktorem, který ovlivňuje péči o půdu, rostliny, živočichy a v konečném důsledku i o člověka samotného. Je potřeba, aby se zdravé zemědělství stalo základním systémem pro hospodaření se zdroji a opět také atraktivní možností pro sociální a výdělečnou činnost lidí.

Martin Ott velmi poutavě představil také projekt Fintan v Gut Rheinau ve Švýcarsku, který se postupně vyvíjí jako centrum bio-dynamického zemědělství, vinařství, kompostování, semenářství ale i navazujících řemesel, obchodu, sociálních terapií a bydlení v zajímavé lokalitě meandru Rýny.

Jan Frouz z Ústavu pro životní prostředí Přírodovědecké fakulty Karlovy univerzity seznámil účastníky s fakty, týkajícími se koloběhu uhlíku na naší Zemi, a to v souvislosti s množstvím organické hmoty v půdě. Jeho přednáška měla název **„Půdní organická hmota, půdní organismy, koloběh uhlíku a zemědělské využití krajiny“** a v podstatě předznamenávala další významné

téma, které se v současné době řeší – jak zemědělské hospodaření ovlivňuje globální změny klimatu.

Upozornil na množství CO₂, které je obsaženo v půdě (3x více) a vázáno na organickou hmotu v porovnání s množstvím v atmosféře. Úbytek organické hmoty způsobuje uvolňování CO₂ do ovzduší a studie dokazují, že ovlivňuje tzv. globální oteplování více než spalování fosilních paliv. Zemědělství je základní silou toku CO₂ na Zemi. A obsah organické hmoty v půdě výrazně ovlivňuje vázání uhlíku. Docent Frouz několikrát opakovaně zdůraznil nutnost šetrného hospodaření s půdou, podporujícího rozvoj půdních mikroorganismů. V různých typech půdy se nachází 300 – 500 druhů mikroorganismů na metr čtvereční. Tyto organismy rozkládají organické zbytky, které obohacují půdu a váží uhlík. Organická hmota zapracovaná do půdy díky žížalám mimo jiné zvyšuje schopnost zadržovat vodu. Naopak odvodňování půdy způsobuje uvolňování obrovského množství uhlíku do ovzduší (stejnou měrou jako známé kácení pralesů). Stejný efekt má i nadměrná kultivace půdy. Zemědělci tak mají daleko větší vliv na obsah uhlíku v atmosféře než průmysl právě způsobem, jakým hospodaří. Důležité je tady dbát na volbu technologie (dnes se používají i bezorebné postupy), přísun organické hmoty do půdy, rotace plodin, větší zastoupení TTP a DTP a další.

„Erozi zemědělské půdy pohledem poradce pro zemědělce“ se ve své přednášce věnoval Lubomír Smrček z opavské Ekotoxy. Zabýval se především vodní erozí, jejími příčinami, škodami, které působí a jak jsou erozi ohrožené jednotlivé regiony v České republice. Existují faktory, pomocí kterých se stanovuje ohrožení půdy erozí. Je to faktor erozní účinnosti deště, faktor erodovatelnosti půdy, faktor délky svahu, faktor sklonu svahu, faktor ochranného vlivu vegetace, faktor protierozních opatření. Ing. Smrček zahrnul do své přednášky legislativu vztahující se k erozi, resp. k možnostem ochrany proti ní. Hovořil o nutnosti přijetí Rámcové směrnice na ochranu půdy Evropskou unií (podobnou již přijaté Rámcové směrnici na ochranu vody), které stále některé státy blokují (Německo, Francie). A dále se věnoval konkrétním protierozním opatřením. Závěr přednášky pak věnoval problematice podmíněnosti získání dotací zemědělci – pravidlům správné zemědělské a environmentální praxe a jak dosud stanovené podmínky zatím problém eroze neřeší a jaký je výhled do budoucna.

Témata přednášek druhého dne semináře byla zaměřena na vytváření vlastního přírodního ostrova v naší krajině: přírodní zahrady.

Radek Hradil, známý svým citem pro vnímání přírody v mnoha souvislostech, vyprávěl o založení **„Přírodní zahrady v camphillu v Českých Kopistech“**. Jeho přednáška doplněná množstvím fotografií seznámila posluchače s tvorbou biotopů „pro přírodu“: druhově bohatého jezírka, zelené střechy, bylinných spirál, hotýlků pro včely samotárky a další blanokřídlý hmyz; na orné půdě pak význam doplnění pěstované zeleniny o medonosné rostliny, jako je například svazenka. Zdůraznil pravidlo, na které je potřeba pamatovat – čím větší rozmanitost ekosystému zahrady, tím stabilnější rovnováha. Stejně jako Martin Ott v úterní přednášce, i Radek Hradil se věnoval sociálnímu rozměru camphillu, tzn. péči o postižené lidi, společnému vnímání ročních období a s nimi spojených slavností, rytům, které vymezují, oživují a dávají hlubší smysl našim životům.

Helena Vlašínová z Mendelovy univerzity v Brně navázala zajímavým povídáním nazvaným **„Zdravá zahrada v souladu s přírodou – přírodní zahrada“**. Jako vzor jí sloužily staré selské zahrady. Doporučovala např. zachování nerovností terénu a biotopů na naší zahradě, podporu predátorů, planých rostlin a starých původních odrůd, využití samovýsevů, praktikování mulčování atd. Zdůraznila důležitost souvislého zakrytí půdy, aby půda nevysychala, rostliny se navzájem chránily a doplňovaly a bylo stále co sklízet. Zmínila význam užití bylin v zahradě (posluchače zaujalo například využití pýru v léčbě proti alergiím, význam kopřivy dvoudomé apod.). Nešetřila praktickými radami k ochraně zdraví rostlin, jejich vzájemné kombinace, využití zdánlivě nepotřebných plevelů k jejich kuchyňskému využití. Doktorka Vlašínová je zastáncem přirozeného vývoje zahrady, ponechání prostoru pro volně žijící živočichy a zdravou měrou i pro plevele a

škůdce. Nezastává dnešní trend „dokonalých“ a „čistých“ zahrad.

Závěrem nás provedl celou škálou **„Starých odrůd z přírodní zahrady“** Petr Dostálek ze společnosti Gengel o.p.s. Tato společnost se věnuje zachování starých odrůd, což je více než potřebná a zatím nedoceněná činnost (viz. výše uvedené celosvětové ztráty odrůd). Podstatné je to, že se nevěnuje pouze shromažďování těchto odrůd, ale jejich zachování formou spolupráce s pěstiteli po celé naší republice i na Slovensku. Tak se odrůdy uchovávají pěstováním ve „svém“ prostředí pro další generace. Svůj výklad obohatil o praktickou zkoušku loupání brambor různých odrůd a jejich hodnocení, zapojil účastníky do tématu a předal jim užitečné informace při výběru ovoce, zeleniny, bylin a stromů do jejich zahrad.

Závěrem bychom chtěly poděkovat přednášejícím i posluchačům. Prožili jsme zase sluňákovskou radost.

Markéta Sáblíková, Alena Malíková, Bioinstitut